

FANTASeer
IK ~~DENK~~
DUS IK BEN
~~Spin~~za
Descartes

2023 BIJLAGE

2 EURO

Planten maken geluid

en bloemen
kunnen horen!

De Natuur Pagina 8

Hoe weet je zeker dat dit geen droom is?

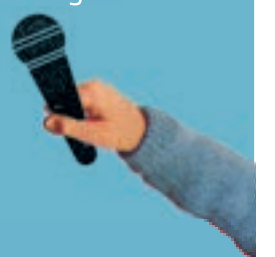
Filosoferen. Huh?
Wat is dat en wat
heb je nodig?

**Binnenhoofdse
Zaken** Pagina 10

Word een journalist

in slechts
vier stappen!

**Laat dat maar aan
mij over** Pagina 13

20°C

Vanaf nu begint het
mooie weer.
En straks een hele
winter lang sneeuw!

COLOFON

Illustraties van Marike
Knaapen, Judith Nab
en een vele kinderen.

PROJECT

Een project van Judith Nab.
Drukker: Rodi druk Amsterdam.
Textcorrecties: Isabelle Grynberg.

PARTNERS

DE Harmonie

PODIUM
MOZAÏEK

PORTRET **VROEGER EN NU**

Mijn ideeën

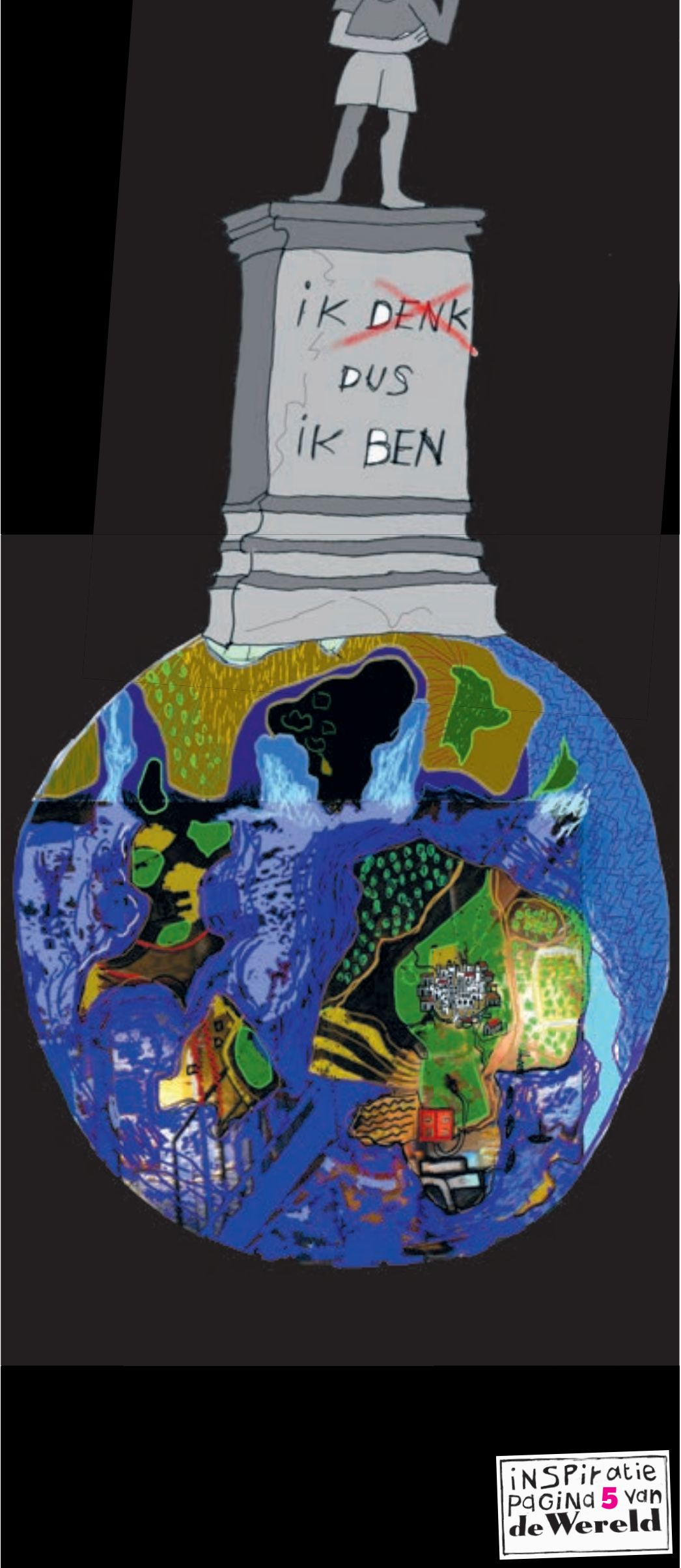
Toen ik vijf jaar was

Mijn droom

Ik word verdrietig van

Wat ik wil uitvinden

Wat neem ik mee naar een onbewoonde planeet

Nu ik ... jaar ben

Mijn droom

Ik word verdrietig van

Wat ik wil uitvinden

Wat neem ik mee naar een onbewoonde planeet

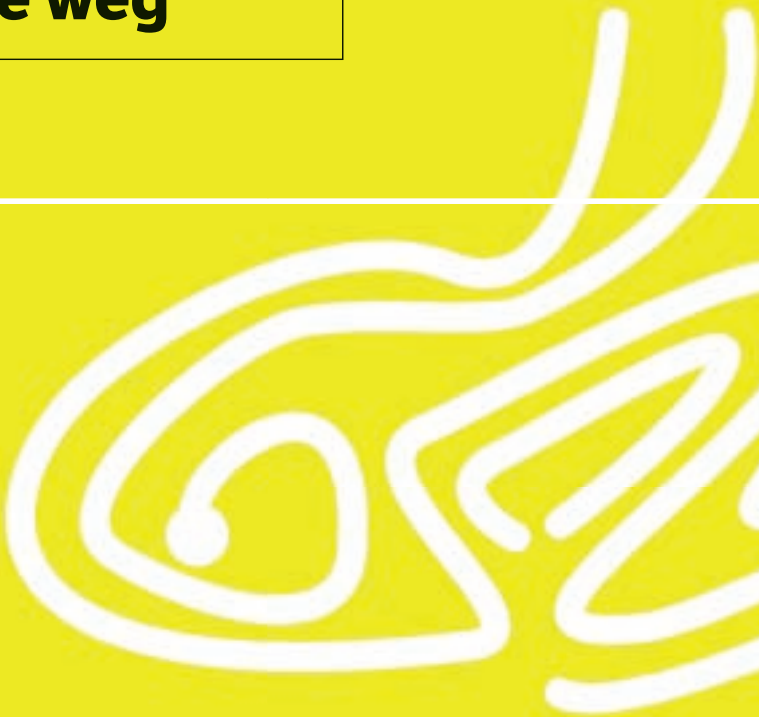

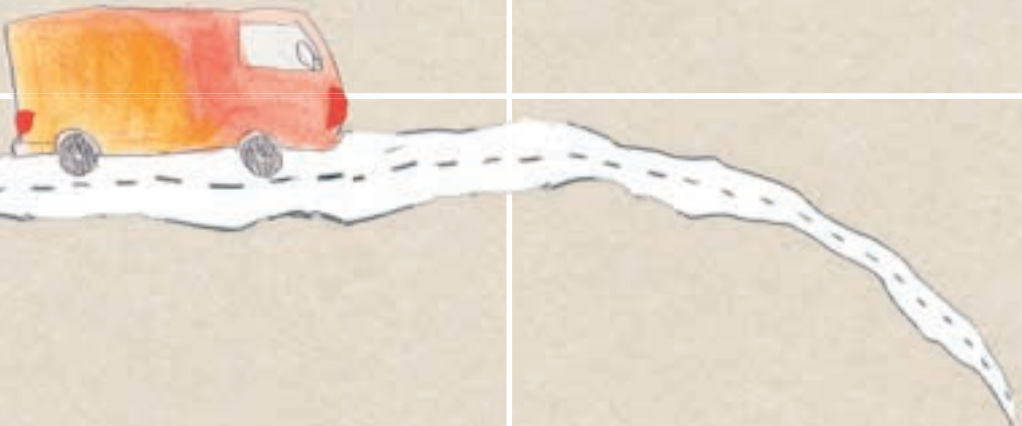
**Teken
jezelf
hieronder
op zijn kop**

Wat valt er uit jouw hoofd?

De wereld is
een doolhof
maar ik ken
er de weg

Teken een plattegrond van je huis naar school spel			
			
		PLAATSNAAM	

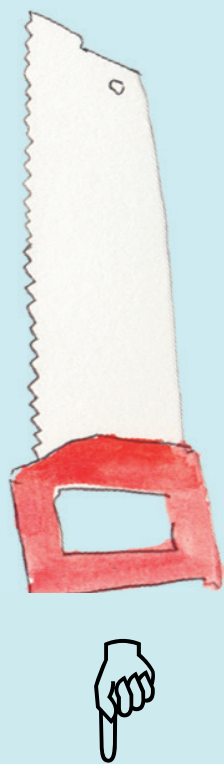
ONDER DE GROND, ONDER WATER, IN DE RUIMTE... OF...

Ontwerp een huis op een gave plek

Hoe zorgen we ervoor dat er in de toekomst voor iedereen een huis is?

Niet iedereen heeft een huis en er is steeds minder ruimte. Architecten en wetenschappers zijn volop bezig met het bedenken van woningen; woningen onder de grond en woningen onder en op het water.

Huizen op het water kunnen meedraaien met de zon. Huizen onder de grond behouden heel erg goed de warmte. Er zijn enorm veel voordelen aan al deze nieuwe manieren van wonen. Natuurlijk moet je goed nadenken over de toevoer van licht en lucht in het huis.

Maak een **ontwerp** en schrijf er een toelichting en wellicht wat **bouwadviezen** bij.

**Herken je dit
sterrenbeeld?**

Als de oerknal maar een
piepklein beetje LANGZAMER
had geknald, dan was alles
ingestort. Als het een piepklein
beetje SNELLER had geknald
waren er geen atomen ontstaan.

Alles is gemaakt van atomen.
Zonder die bouwstenen geen
materie, geen mens, plant of
dier. WOW! Wat een bijzonder
toeval dat alles bestaat....

De natuur zorgt voor mij en ik zorg voor de natuur

Wij zijn eigenlijk zelf ook natuur. Er leven, behalve miljoenen mensen nog vele (andere) diersoorten

En zij zijn samen met veeeeeeel meer. De meeste soorten hebben we nog nooit gezien. En zullen we waarschi-jnlijk ook nooit zien. Gewoon omdat ze te klein zijn om met het blote oog te kunnen zien. Zoals bacteriën. Of omdat ze eenvoudigweg op plekken le-ven waar wij mensen niet kun-nen komen. Toch werken we allemaal samen. Alle levende wezens, ook planten.

Zonder bomen en planten is er geen zuurstof en geen eten. Zonder bijen is er geen fruit aan de bomen. Zonder vo-gels zouden insectenplagen ervoor zorgen dat er geen eten meer over zou zijn. En zonder mensen geen Ehm...

Wist je trouwens dat sommi-ge planten geluid maken? Wij kunnen het alleen niet horen. Ze gebruiken het bijvoorbeeld om elkaar te laten weten waar er veel water in de grond zit of wanneer ze gespannen zijn omdat er geen water is.

HOREN ZONDER OREN LILACH HADANY - BIOLOOG

Bloemen kunnen bijen horen zoemen en dat maakt hun nectar zoeter. *“Mensen moeten beseffen dat horen niet alleen met de oren gebeurt.”* Eigenlijk weten we dat al een tijdje.

Voor het eerst is nu ook aangetoond dat het geluid dat gestreste planten maken ook op een afstand van die planten hoorbaar is. En dat is heel gaaf, want als die geluiden ook op een afstand van de plant te horen zijn, betekent dit dat andere planten, insecten of dieren – dit misschien ook kunnen horen en er misschien zelfs op reageren. *“Zelfs in een stil veld klinken er geluiden. Wij kunnen het niet horen maar die geluiden hebben wel een betekenis.”* aldus Hadany.

Nu ze dit weten hebben ze hun oor bij veel meer planten te luister gelegd!

Is het waar dat kinderen dieren beter aanvoelen en begrijpen? Heb je hier een **voorbeeld** van?

Wist je ook dat bomen en planten beter groeien in een bos waar veel vogels zin-gen? Ongelooflijk hè?! En eigenlijk ook weer niet. Zelf voel je je ook fijner in een huis waar je rustig kan spe-len en waar geen lawaai en geschreeuw is. En dan groei je zelfs ook beter!

Ooit zei een meisje tegen mij; *“ik denk dat wanneer je goed oefent je wel met vogels kan praten.”* Later zag ik een documentaire over een wetenschapper die de taal van dolfijnen aan het ontcijferen is. Wauw. We praten al met dieren dus!

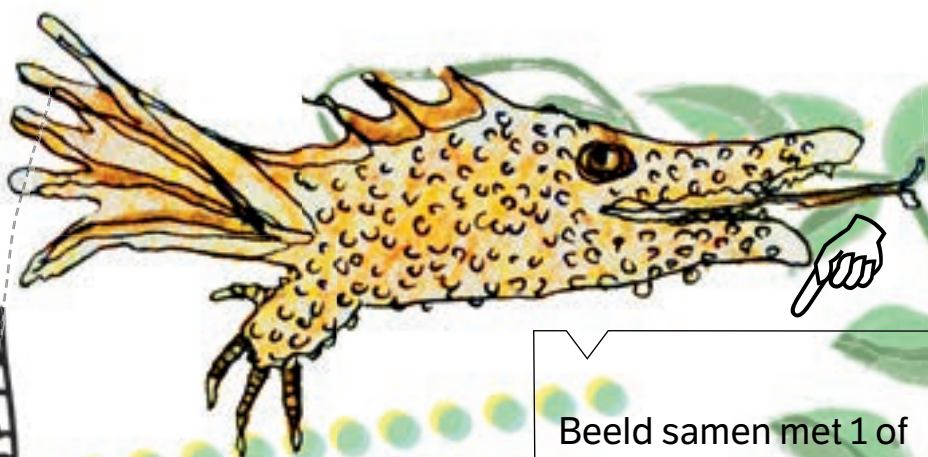
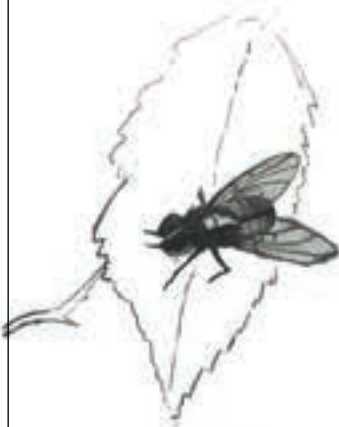
Teken een dier dat nog **niet ontdekt** is. Schrijf erbij wat die eet, hoe die leeft, waar die van houdt...

In de dierenwereld is het heel gewoon en kijkt men niet zo nauw. Maar mensen spreken graag over mannetjes en vrouwtjes. Alsof er niets anders bestaat. **DUH!** Sommige mensen hebben gewoon geen zin om te kiezen of voelen zich geen man of vrouw maar een non-binaire persoon. Wil je iemand noemen zonder dat je erbij wil zeggen of het een man, een vrouw of een 'neutrale', non-binaire persoon is? Dan gebruik je een zogenaamd 'voornaamwoord'. Hij, zij en die.

- Hoe?**
Gebruik 'die' in plaats van 'hij/zij'
Bv. Sanne zegt dat die erbij wil zijn.
Gebruik 'hen' in plaats van 'hem/haar'.
Bv. Geef jij hen de boodschap door?
Gebruik 'hun' in plaats van 'zijn/haar'.
Bv. Het was hun idee.

Beeld samen met 1 of twee anderen je dier uit. Je zit aan elkaar vast. Ben je de kop, romp of de staart?

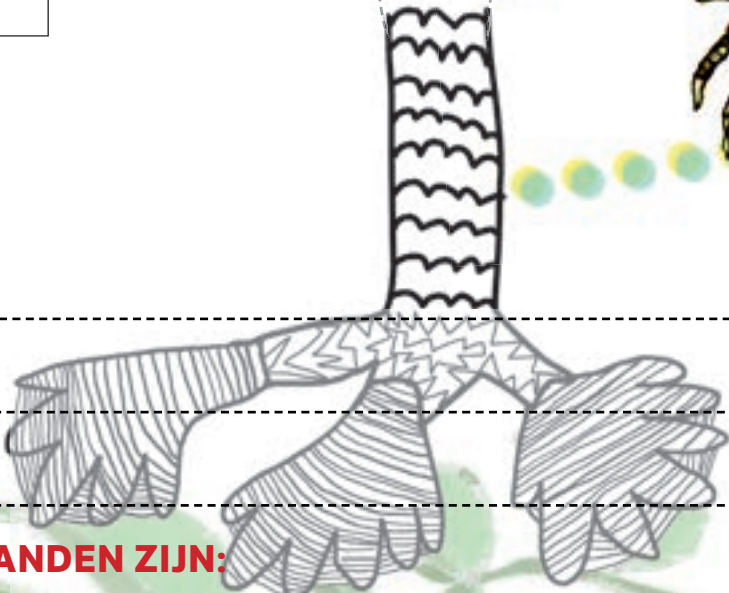
Hoe beweegt het dier?
TIP: klim op elkaar

NAAM:

HIJ/ZIJ/DIE EET:

HOUDT NIET VAN:

ZIJN/HAAR/HUN VIJANDEN ZIJN:

spe

FILOSOFEREN

Huh? WAT is dat?

Hier zitten
je ideeën ;
in de rechter
hersenhelft

FILOSOFEREN, DENKEN, FANTASEREN... IS ER EEN VERSCHIL?

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper appears to be from a notebook or a set of legal pads. There is no handwriting or other markings on the page.

Even filosoferen hoor.
Appeltje eitje.

Ga met een paar kinderen op een fijn plekje zitten of liggen. Lekker buiten in het gras bijvoorbeeld. Wat heb je nodig? Je hoofd. En iedereen heeft een hoofd.

Stel de volgende vraag:
Hoe weet je zeker dat dit geen droom is?

Spelregels:

1. Iedereen mag uitpraten
2. Je mag altijd doorvragen
3. Geen onaardige dingen roepen
4. Reageer op wat de ander zegt

Waarom heb ik ideeën in mijn hoofd? Hoe komen ze daar? Waar waren ze eerst? Kunnen ideeën in iedereen's hoofd komen? Waarom komen ze soms niet en soms wel? Waarom?!

Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat filosoferen vragen stellen betekent. Daarom zijn kinderen er vaak zo goed in. Het gaat niet om een goed of fout antwoord maar om de vraag. Waarom? Ja, je kan altijd weer verder vragen.

Gek word je er ook wel eens van. Maar de wereld zou nog gekker zijn wanneer er geen vragen worden gesteld. Wanneer er bijvoorbeeld één persoon de baas speelt en zegt wat jij moet denken. Gelukkig mag iedereen denken wat die wil. Waarom denk je wat je denkt? Waarom vindt iemand eigenlijk wat die vindt?

Er zijn mensen die het zo leuk vinden om over dat soort vragen na te denken dat ze beroepsdenkers zijn geworden. Ze hebben dan de boeken van andere beroepsdenkers gelezen zoals van de beroemde Nederlandse filosoof Spinoza.

Hij zei bijvoorbeeld:

*“De menselijke handelingen niet
bespotten, niet betreuren, niet
veroordeelen, doch begrijpen.”*

Het betekent: ga anderen niet pesten of buiten sluiten maar probeer iemand te begrijpen.

Je kan denken dus ook een beetje leren. Dat voorkomt dat je gedachten steeds hetzelfde rondje afdraaien. Hartstikke handig dus; bijvoorbeeld wanneer je ruzie hebt. In plaats van erop los te meppen of verdrietig te worden kun je begrijpen hoe het komt. Want ja, je hebt nog nooit in een ander zijn schoenen gestaan. (Ook letterlijk niet!)

Grrrr...
Schrijf het op!

Blank lined paper for writing.

BADMUTS	OENEMELOEN
BELHAMEL	OLIEBOL
DEKSCHOBBEJAK	OPDONDER
DOMBO	PATSER
DROLLENVANGER	POEPZAK
DRUIF	SCHAVUIT
FLAPDROL	SNOESHAAN
GEITENBREIER	SOEPKIP
GGRRRRRR	VLEGEL
GLADIOOL	VLERK
GRIEZEL	WAK
KOEKENBAKKER	ZAKKENWASSER

S	O	E	P	K	I	P	R	N	D	O	M	B	O
I	E	T	K	A	Z	P	E	O	P	Z	S	S	E
R	K	A	W	T	G	L	G	L	R	A	R	N	N
E	L	L	B	I	L	E	N	O	E	K	R	O	E
K	A	E	A	U	A	M	A	R	D	K	R	E	M
K	D	Z	D	V	D	A	V	D	N	E	R	S	E
A	R	E	M	A	I	H	N	P	O	N	R	H	L
B	U	I	U	H	O	L	E	A	D	W	R	A	O
N	I	R	T	C	O	E	L	L	P	A	G	A	E
E	F	G	S	S	L	B	L	F	O	S	G	N	N
K	K	A	J	E	B	B	O	H	C	S	K	E	D
E	R	E	S	T	A	P	R	V	L	E	G	E	L
O	L	I	E	B	O	L	D	A	K	R	E	L	V
K	N	R	E	I	E	R	B	N	E	T	I	E	G

BEN JE HET ER NIET MEE EENS? HEB JE EEN GOED IDEE?

Schrijf een brief

Ja, dus boei!
Ze luisteren toch niet naar mij. Oh nee?
Je kan meer voor elkaar krijgen dan je denkt.

Zou je graag een skatebaan in je buurt willen hebben?
Zitten er idioten in je klas die je pesten omdat jij er (gelukkig) niet zoals iedereen uit ziet?
Wil je een instrument spelen maar word je niks gevraagd?
Of wil je graag dat lessen op school buiten worden gegeven?
Vind je dat de koning zijn gouden koets weg moet geven aan arme kinderen?

Ja, dus boei!
Dat gebeurt toch niet.
Oh nee? Je kan meer voor elkaar krijgen dan je denkt.

DENK GROOTS!!

Het begint ermee dat je een brief schrijft. Het kan helpen wanneer je handtekeningen verzamelt van anderen die hetzelfde willen als jij, en die erbij doet.
Het hangt een beetje van je vraag af maar je kunt schrijven aan:
Je ouder of verzorger
De burgemeester
De minister-president
De koning
Omdat het om een belangrijke brief gaat is een officiële aanhef nodig.

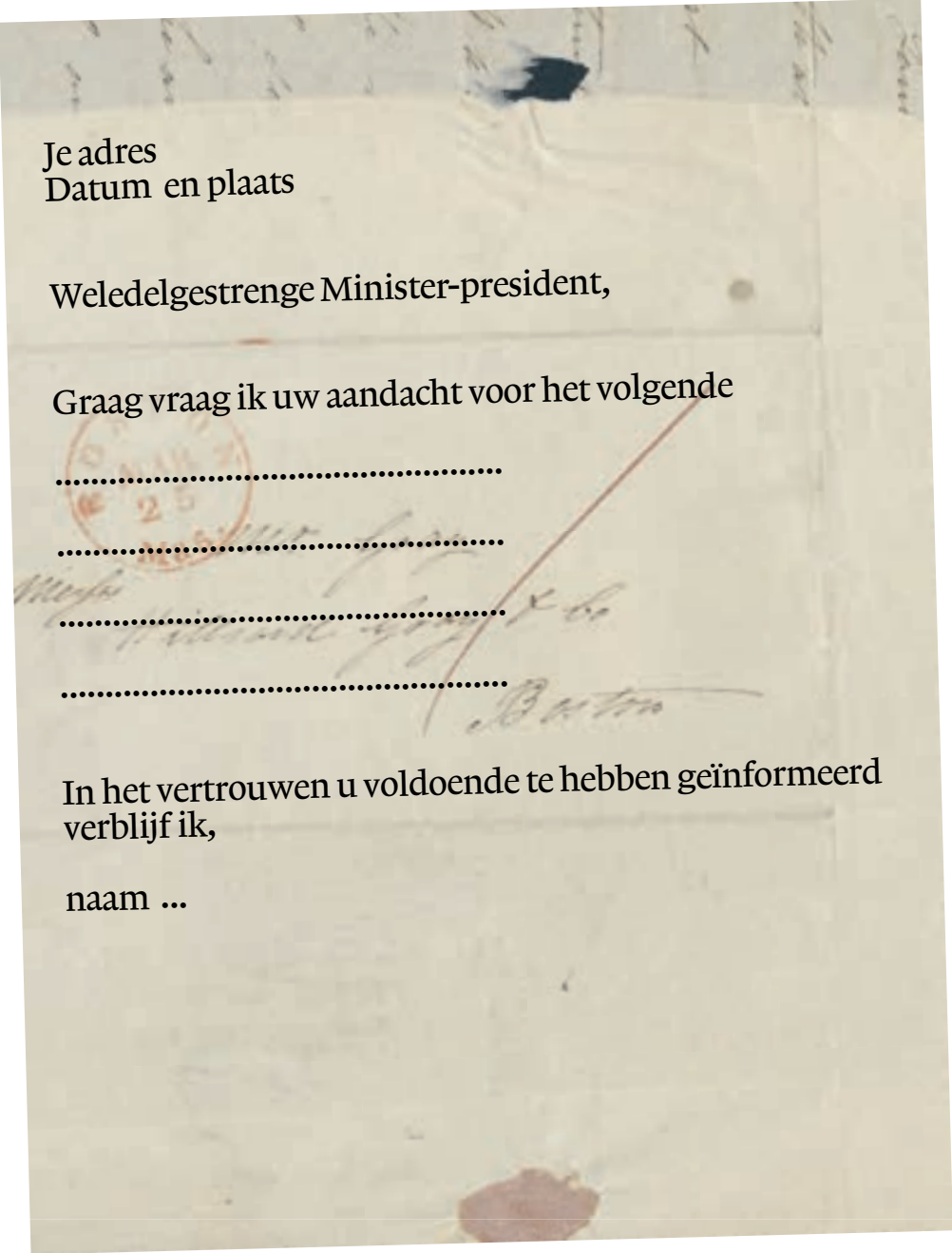
Voorbeelden:

Schrijf je heel officieel aan je **ouder/verzorger** of **leerkracht**, dan is het *Geachte heer, geachte mevrouw,*

aan de **Burgemeester**, dan is het *Hoogedelachtbare burgemeester,*

aan de **minister**, dan is het *Weledelgestrenge Minister-president,*

aan de **Koning en Koningin**, dan is het *Hunnen Majesteiten Koning Willem Alexander en Koningin Maxima der Nederlanden.*

Adres Burgemeester:
Gewoon door de bus gooien of afgeven bij het gemeentehuis van je woonplaats.

Adres koning:
*Paleis Noordeinde
Postbus 30412
2500 GK Den Haag*

Adres Minister:
*Ministerie van Algemene Zaken
Postbus 20001
2500 EA Den Haag*

Iedereen mag een brief schrijven aan de koning.

Je brief wordt eerst gelezen door **de postkamer** van het koningshuis. Daar worden rare onaardige brieven eruit gehaald.

Wanneer het een **ernstige** zaak betreft wordt de brief soms naar een ministerie gebracht.

Wanneer je de koning wil **feliciteren**, komt je brief in een speciaal archief terecht. Men krijgt dan een bedankbrief.

De meeste brieven krijgt de koning nooit te zien. Maar... Heel soms zijn er brieven (van kinderen) die zo geweldig zijn dat de secretaris van de koning ze wel laat zien.

Word een journalist!

Journalisten zijn belangrijke mensen.

Zij schrijven op wat iemand denkt. Daarna komt het in de krant of in een tijdschrift en weten plotseling miljoenen mensen ervan!

Het is dus belangrijk dat de journalist ook echt opschrijft wat die ander gezegd heeft en er niet een eigen verhaal van maakt!

Je kent dat spelletje toch wel je zegt iets in iemand oor, deze persoon zegt het in het volgende oor, enz., enz. En dan, aan het eind is het iets heel anders geworden! Oppassen geblazen dus.

Ook is het belangrijk dat de journalist een goede vraag stelt. Want je kan wel een mening hebben, maar waarom heb je die eigenlijk?

Journalisten hebben een **superpower**. Want wanneer jij een goed idee hebt en niemand weet ervan... Tja, dat schiet niet op.

inspiratie
pagina 10 van
de Wereld

Daarom bij deze een spoedcursus!

- 1** Zorg dat je een opname apparaatje hebt, een voice recorder.
OF een assistent met een opschrijfboekje :-)
- 2** Zorg dat je van tevoren zoveel mogelijk weet over het onderwerp, of de persoon. Raadpleeg verschillende bronnen, een boek uit de bieb, Wikipedia, een documentaire, spreek met een paar mensen, enz. Zo krijg je een compleet beeld.
- 3** Nu ben je klaar om goede vragen te verzinnen. Bijvoorbeeld: Wilde u vroeger ook al haaiendeskundige worden?
- 4** Kies een fijne plek zonder afleiding voor het interview zoals; een rustige, gezellige kamer, OF maak een wandeling terwijl je met elkaar praat.

Na het interview

- a** Schrijf nu in het net over wat je allemaal hebt gevraagd. Je hoeft natuurlijk niet het hele gesprek op te schrijven.
- b** Je kan ervoor kiezen om niet alleen de vragen en antwoorden op te schrijven maar ook je indruk van de persoon. Bijvoorbeeld: 'Mijn moeder had op het moment van het interview een blauwe broek aan en een rode trui. Haar haar zat nog door de war. Ze leek zenuwachtig voor het interview dat ik ging afnemen.'
- c** Pas op! Een goede journalist geeft zijn eigen mening niet. Het gaat om een geschreven portret van iemand, of om het weergeven van de ideeën van die persoon.

Is kunst moeilijk?

Mensen zeggen soms: ‘Kon ik nog maar denken zoals een kind, tekenen zoals een kind, iets bouwen zoals een kind!’

Hun hoofden zitten erg vol en ze krijgen het niet meer goed leeg. Vol met regels over hoe alles zou moeten. Hebben ze een goed idee, dan denken ze weer dat het niet kan. Maar kijk nu eens wat er allemaal kan! Kan een halve zebra een museum bezoeken? Ja! Kaneenpizzaookmotorrijden? Ja! Bestaan er auto’s van hout? Ja!

Spel

Maak hier een gaaf ontwerp voor je kunstwerk.

Spelregels:

- 1. Kijk
- 2. Fantaseer oftewel verbeeld je
- 3. Denk (nog) niet na

Nu kun je natuurlijk denken: ‘Wat heb ik aan een houten auto?’ (zie kunstenaar Joost Conijn) ‘Of aan een gaaf vliegtuig als het niet kan vliegen?’ (zie kunstenaar Panamarenko) ‘Wat heb ik aan een ingelijste tafel met borden en half opgegeten eten?’ (zie kunstenaar Daniel Spoerri)

Ja, als je je dit afvraagt (en die vragen heb je vast niet wanneer je het kunstwerk in het echt zou zien) maar dan toch, bij deze vast wat antwoorden op die vraag: ‘Wat heb ik daar nou aan?’

- 1 Je hebt veel plezier bij het maken en daardoor maak je anderen weer blij. Je brengt er iemand anders mee op een idee.
- 2 Mengaat extra goed kijken en doet zo ontdekkingen; bv. ‘wat is een vliegtuig eigenlijk mooi gemaakt’. OF’ wat kunnen mensenhanden toch veel’.
- 3 Wat mooi!
- 4 Het doet ze denken aan iets uit hun eigen leven en ze worden erdoor ontroerd, oftewel het raakt ze. (Dat is ondanks het rare gevoel ervan een heel mooi en zelfs nuttig gevoel want mensen worden er lief van.)
- 5 Je krijgt zin om zelf ook iets gaafs te maken.
Nou, ben je al overtuigd?

Onderdeel van een kunstwerk van Tom Liekens

Een kunstwerk van pizzabakker Saman uit Maastricht

Begin je eigen museum

Vroeger waren musea nog wel eens saai. Nu allang niet meer. En zeker niet wanneer JIJ je eigen museum begint! Succes verzekerd!

Als aanstaande museumdirecteur kun je jezelf afvragen: Waar ben ik trots op? Oftewel wat zou ik graag eens aan anderen laten zien? Daarna kun je je afvragen: 'heb ik zelf mooie dingen die ik wil laten zien?'

Een verzameling stenen, planten, tekeningen, bouwwerken, een spel, een film, een kegelbaan? Het mogen natuurlijk ook voorwerpen van anderen zijn. Wellicht is je broer, vriend of opa ergens heel goed in en wil je dat laten zien? Als je eenmaal alle werken bij elkaar hebt (want zo heten de spullen nu), dan ga je, eventueel samen met een ander (een curator), bedenken hoe je de tentoonstelling wilt gaan inrichten. Mag je de gehele school gebruiken? Of één klaslokaal? Of je eigen kamer?

Wat zien de mensen als eerste? En wat staat of hangt eraan? Zo maak je er als het ware een verhaal van.

Even wat tips zodat je snel aan de slag kan:

-Maak de ruimte zo leeg mogelijk zodat het werk dat je laat zien de ruimte heeft.

-Op een kaartje eraan schrijf je de naam van de maker, de titel, het materiaal, en eventueel een korte toelichting.

-Hang bij de ingang van je expositie een vel met een tekst waarop staat wat de bezoeker gaat zien.

-Bij de uitgang eventueel een klein winkeltje met werk, snoepjes, ansichtkaarten, limo, koffie (Daar houden mensen van, en bovendien verdien jij dan nog wat!)

Als alles klaar is.

-Bel een krant. Schakel een journalist in (**zie pagina 13**) want iedereen moet het weten!

-Maak kaartjes met daarop de naam, de plek en duur van de tentoonstelling.

Je kunt ook een opening aankondigen. Dan heb je een officieel moment waarop iedereen komt en jij een toespraak houdt. Samen met bijvoorbeeld, de kunstenaars.

«
**EEN VERZAMELING
STENEN,
PLANTEN,
TEKENINGEN,
BOUWWERKEN,
EEN SPEL,
EEN FILM, EEN
KEGELBAAN?**

Kopieer de kaartjes en verspreid ze bij de bibliotheek, in de bus bij vrienden, enz. Op de opening kun je als directeur een toespraak houden; je vertelt dan iets over de makers en je hele project. Samen met bijvoorbeeld de kunstenaars.
Zet 'm op!

Achter pagina.

WILDPLUKKEN

STUUR EENS EEN VLEGTUIG

HANDIGE ADRESSEN

De natuur zit vol met schatten. En sommige zijn eetbaar. Rozenbottels, appels, walnoten, eikels, tamme kastanjes je kent ze. Maar wacht dacht je van het eten van paardenbloemblaadjes (lekker door de pesto) of van brandnetel?

Brandnetelsoep

Bij deze een recept voor brandnetel soep. Prikt niet in je mond, smaakt verrukkelijk en is gezond.

Wat heb je nodig?

Voor 4 personen

- Een emmertje vers geplukte brandnetels (en een handschoen :-)
- Een ui,
- Een teentje knoflook
- Vet: klontje boter of scheut olijfolie
- Twee aardappelen
- Een liter water
- Een groentebouillonblokje
- Wat room

Zo maak je het:

Was de brandnetels goed. Snij het harde steeltje er af en snij de blaadjes in stukjes. Schil de aardappel en snij hem in stukjes, pel de ui, snij ‘m in stukjes en bak ‘m op zacht vuur in het vet. Doe daarna de brandnetel erbij, de aardappelblokjes, een liter water en het bouillonblokje. Laat het 15 minuten op een zacht vuur staan.

Haal de pan nu van het vuur en pureer de soep met een staafmixer. Voeg zout en peper toe. En de room. Stukje lekker brood erbij. Tra la la, klaar! Eet smakelijk!

Meer weten?
Handboek voor wildplukkertjes

In plaats van een berichtje per telefoon, stuur eens een vliegtuig. **Dat valt op!**

Helemaal cool wanneer je vliegtuig erg goed vliegt. Er bestaat een wereldkampioenschap ‘papieren vliegtuigjes gooien’. Voor volwassenen. Het heet de Red Bull paper Wings.

Ze strijden in drie categorieën:
Langste vliegtijd.
Verste worp
en meest creatieve vlucht (aerobics, oftewel acrobatiek in de lucht)

Vouw een A4, met of zonder bericht, als volgt op. Want dit is het beste vouwvliegtuig.
Of weet jij een betere versie?

- koninklikhuis.nl
- rijksoverheid.nl
- scientias.nl

Als je meer wilt weten over planten die kunnen horen en andere bijzondere ontdekkingen in de natuur.

filosovaardig.nl

Als je gaat filosoferen mag, nee moet, je vrij denken. Het is een spel waarbij alles gedacht mag worden, zolang je maar goed blijft redeneren.

Kindertelefoon

Als je gewoon zin hebt om te praten. Bellen is gratis , het maakt niet uit waarover, en je hoeft je naam niet te zeggen. Elke dag van 11.00 tot 21.00 op 0800-0432 voor kinderen van 8 tot 18 jaar

dennisrijnvis.nl

Hier vind je het advies van Ken Blackburn. Hij vouwde ooit een papieren vliegtuigje dat **27,6** seconden in de lucht bleef. Daarmee stond hij jarenlang in het Guinness Book of Records.

VAN MIJ NAAR JOU

DIT DEEL IK MET JOU

